

ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ СУЧАСНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

У статті розглядаються сучасні тенденції оволодіння іношомовним мовленням дітьми дошкільного віку. Розкривається зміст та основні принципи сучасних методів навчання іноземної мови (методу повної фізичної реакції, комунікативного методу, сугестивного методу) дітей дошкільного віку, особливості використання їх у дошкільних навчальних закладах, їх переваги та недоліки. Встановлено, що всі методи перебувають у безпосередній залежності від соціального замовлення суспільства, яке впливає на мету та зміст навчання іноземної мови.

Ключові слова: *сучасні методи навчання, діти дошкільного віку, метод повної фізичної реакції, комунікативний метод, сугестивний метод.*

У методиці навчання іноземних мов (ІМ) розрізняють як традиційні, так і сучасні методи навчання. До традиційних належать натуральний метод навчання ІМ, перекладні методи (граматико-перекладний і лексико (текстуально)-перекладний), прямі методи, усний метод Гарольда Пальмера, методична система навчання читання Майкла Уеста, аудіо-лінгвальний та аудіо-візуальний методи. До сучасних відносять сугестивний метод, комунікативний метод, метод повної фізичної реакції (Total Physical Response method), драматико-педагогічний метод, “мовчазний” та груповий методи [4, с. 286-305]. Відповідно кожен метод має властиві йому позитивні та негативні сторони і за певних умов має свою об’єктивну цінність. Як і раніше, методи, що використовуються в різних навчальних закладах, у тому числі дошкільних, сьогодні, перебувають у безпосередній залежності від **соціального замовлення суспільства**, яке впливає на мету та зміст навчання ІМ.

Сучасна система іншомовної підготовки передбачає більш раннє навчання ІМ, тому підвищення ефективності навчання дітей дошкільного віку (ДДВ) ІМ є одним із нагальних питань сучасної педагогічної системи.

Як зазначено у Базовому компоненті дошкільної освіти: “Найпершим суспільним середовищем для дитини стає дошкільний навчальний заклад, метою якого є забезпечення гармонійного розвитку особистості дитини, її фізичного і психічного здоров'я Дошкільна освіта як перша самоцінна ланка має гнучко реагувати на сучасні соціокультурні запити, збагачувати знання дитини необхідною якісною інформацією, допомагати їй реалізувати свій природний потенціал, орієнтуватися на загальнолюдські й національні цінності” [1].

Аналіз досліджень свідчить про актуальність вивчення процесу підготовки ДДВ до іншомовного спілкування. Значна кількість науковців займаються розв'язанням цього питання. Так, І. В. Веронська, А. Ф. Гергель, Н. В. Імедадзе, Л. Г. Калініна, О. І. Митецька, М. Монтесорі, О. І. Негневицька, Н. Ронже, Р. Пенфілд, О. Ю. Протасова, Е. Пулгрем, З. Я. Футерман, Т. М. Шкваріна розглядають проблему періодизації сенситивності щодо засвоєння ІМ ДДВ; А. Богуш, Н. Гавриш, К. Крутій, Т. Піроженко досліджують мовленнєву діяльність ДДВ; Л. Айдарова, М. Лісіна, А. Маркова досліджують комунікативний підхід до розвитку мовлення ДДВ; Д. Б. Ельконін, М. Лісіна вивчають процес формування навичок іншомовного спілкування як різновиду мовленнєвої діяльності ДДВ; О. В. Бойко, Ю. І. Веклич, Г. В. Матюха, Р. Ю. Мартинова, С. Ю. Ніколаєва, Є. І. Негневицька, Ю. І. Пассов, С. В. Соколовська здійснюють дослідження щодо навчання ДДВ іншомовного спілкування.

Незважаючи на значну кількість праць, присвячених вивченню особливостей засвоєння іншомовного матеріалу ДДВ, проблемі підвищення ефективності оволодіння дошкільниками іншомовним матеріалом з використанням сучасних методів навчання ІМ увага методистів приділяється лише частково. Так, С. В. Гунько наголошує на ефективності застосування

методу асоціативних символів на початковому етапі навчання ІМ [3], В. О. В'юнник – розглядає сучасні методи навчання (метод повної фізичної реакції, сугестивний і комунікативний методи) [2], не звертаючи увагу на раціональну послідовність навчання ІМ ДДВ з використанням цих методів, їх переваги і недоліки саме для цього етапу навчання. Тому **метою статті** є з'ясувати переваги та недоліки сучасних методів навчання ІМ ДДВ.

Розглянемо сучасні методи навчання ІМ у порядку їх раціонального застосування в дошкільних навчальних закладах (ДНЗ).

Широкого застосування за кордоном знайшов метод, розроблений професором психології Каліфорнійського університету Джеймсом Ашером, – **метод повної фізичної реакції** (*Total Physical Response Method*) [7, с. 87-98]. Це метод навчання мови, в основі якого закладено узгодження мовлення та дії, і згідно з яким навчання мови відбувається завдяки фізичній (моторній) активності учнів.

Метод повної фізичної реакції пов'язаний з теорією “слідів” у психології, згідно з якою, чим частішими або більш інтенсивними будуть зв'язки між такими відбитками у пам'яті, тим сильніші будуть асоціативні зв'язки, які швидше можна буде викликати у пам'яті.

Джеймс Ашер наголошує на тому, що мовлення, спрямоване на дітей, складається, перш за все, з команд, на які вони відповідають фізично перш, ніж почнуть продукувати мовленнєві акти.

Дж. Ашер виділяє ряд важливих, на його думку, *принципів*:

а) формування рецептивних навичок має передувати формуванню репродуктивних та продуктивних навичок під час навчання мови; розуміння ІМ повинно передувати говорінню;

б) навички, набуті через аудіювання, сприяють формуванню навичок інших видів мовленнєвої діяльності;

в) під час навчання необхідно звертати увагу перш за все на значення, ніж на форму;

г) розуміння слід розвивати шляхом виконання команд / наказів;

д) під час навчання має усуватися будь-який тиск на учня; не потрібно примушувати говорити завдяки наказам та фізичним діям, при їх виконанні спонтанно розвивається готовність до говоріння.

Дж. Ашер наголошує на тому, що мова повинна засвоюватись цілісно, а не вивченням окремих лексичних одиниць (ЛО).

Навідміну від інших методів, які спрямовані на вивчення одиниць мови з граматичної та структурної точок зору, метод повної фізичної реакції приділяє особливу увагу лексичному значенню, аніж формі мовних одиниць. Граматику вивчають індуктивно. Граматичні ознаки та словникові одиниці відбираються не згідно з їхньою частотністю в ситуаціях даної мови, а відповідно до ситуацій, в яких вони можуть бути вжиті, та легкості, з якою вони можуть бути засвоєні.

Дж. Ашер пропонує вивчення чітко фіксованої кількості ЛО за один раз. Так, за годину ДДВ взмозі засвоїти від 12 до 36 нових ЛО в залежності від розміру групи та рівня навченості учнів. Тренувальні вправи у вигляді наказів – найчастіше вживаний прийом під час навчання ІМ за допомогою методу повної фізичної реакції. Вони використовуються для того, аби учні проявили фізичну активність та реакцію. Розмовні діалоги впроваджуватимуться у навчання лише після 120-тигодинних інструкцій. Інші види діяльності представлені у вигляді рольових ігор та показом слайдів. Рольові ігри фокусуються на таких буденних ситуаціях, як *“Давайте познайомимося”*, *“Моя сім'я”*, *“Тварини і птахи”*, *“Їжа. У магазині”*, *“Іграшки. День народження”*, *“Робочий день. Частина тіла”*, *“Будинок. Меблі”*, *“Пори року. Одяг”* [6].

Показ слайдів та малюнків супроводжується командами-запитаннями до учнів, наприклад, *“What is the girl wearing now?”*.

Діти під час навчання ІМ за допомогою методу повної фізичної реакції виконують ролі слухачів та акторів. Вони уважно слухають і відповідають фізично на команди, подані вчителем, як індивідуально, так і колективно. Згодом дошкільники вчаться відтворювати та продукувати свої власні мовленнєві акти.

Для навчання ІМ на основі методу повної фізичної реакції не існує певного базового тексту. Під час навчання дошкільників обов'язково у зміст заняття мають бути включені такі чинники, як голос, рухи та жести вчителя. Пізніше на занятті вчитель може використовувати різні малюнки, картинки, іграшки, предмети.

За допомогою методу повної фізичної реакції можна навчати дітей ЛО, пов'язаних з діями, часових форм (минулих, теперішніх, майбутніх), класної термінології, наказів, інструкцій, невеликих історій та казок, а отже, і різних частин мови (іменників, дієслів, прикметників, числівників, займенників, прийменників), використовуючи вправи-команди та вправи-накази.

Автор методу повної фізичної реакції Джеймс Ашер подає класифікацію дій-реакцій учнів на мовленнєві та фізичні вказівки вчителя. Так, він виділяє наступні види вправ:

1. **TPR-B** ("**TPR with body**"), які включають все (рухи, дії, накази), що може бути виконано за допомогою загальних рухів тіла (*Вправа "Simon says": stand up, sit down, turn around, turn right, turn left, touch your nose, play football, ski, jump, run, play tennis, swim, play golf, go bowling, play volleyball, play basketball, play hockey, etc.*).

2. **TPR-O** ("**TPR with objects**"), які засновані не лише на вивченні окремих слів, а й на виконанні певних дій з предметами (*Вправа "At the shop": У вчителя на столі розкладено канцелярське приладдя. Вчитель, називаючи певний предмет, вказує на нього, бере його зі столу і показує дію, яку виконують саме з цим предметом. Діти мають повторити дії за наказом учителя*).

3. **TPR-P** ("**TPR with pictures**"). Тематичні малюнки є надзвичайно ефективним засобом навчання ІМ, особливо на початковому ступені (*Вправа "Sunday dinner": На дошці розташовані тематичні малюнки із зображенням овочів / фруктів / напоїв. Учень має підійти, зняти з дошки певний малюнок з проханням дати йому те, що зображено на ньому*).

4. *TPRS (TPR-Storytelling)*, котрі включають розігрування нескладних історій та казок, що сприятиме швидкому та якісному засвоєнню учнями ЛО.

Отже, метод повної фізичної реакції має свої переваги порівняно з іншими методами навчання ІМ ДДВ, оскільки активізує іншомовне мовлення ДДВ, приносить неймовірне задоволення від навчання, піднімає настрій, підтримує темп, сприяє розвитку у дошкільників пам'яті та уваги, може бути використаний під час навчання різних за розміром, віком та здібностями груп дітей, під час вивчення різних часових форм, а також частин мови, у класному мовленні (накази, інструкції), під час вивчення історій та казок, не вимагає великої підготовки чи матеріалів, а, отже, і часу, задіює до навчання як ліву, так і праву півкулі головного мозку. Але головним недоліком у застосуванні цього методу є тривале використання наказів, як "сходинок" до початку продукування ДДВ своїх власних висловлювань. І тут важливою є інтеграція комунікативного методу.

Розробкою *комунікативного методу* займалось багато науковців у різних країнах світу. Найбільш вагомий внесок в обґрунтування методу зробили найпошлюбніші його прихильники: У. Литлвуд (Англія), Ю. Пассов (Росія), Г. Піфо (Німеччина), Г. Уїдоусан (Англія).

Комунікативний підхід орієнтований на організацію процесу навчання, адекватного процесу реального спілкування завдяки моделюванню основних закономірностей мовленнєвого спілкування. Відповідно Ю. І. Пассов висуває такі *принципи* комунікативного методу: 1) *мовленнєва спрямованість* навчального процесу; 2) *індивідуалізація* за керівної ролі її особистісного аспекту як головного засобу створення мотивації й активності учнів з урахуванням їх життєвого досвіду, контексту діяльності, сфери інтересів, емоційної сфери та статусу конкретної особистості в колективі; 3) *функціональність*; 4) *ситуативність*; 5) *новизна* [4, с. 302-303].

У процесі навчання за комунікативним методом дошкільники набувають комунікативної компетентності – здатності користуватись мовою залежно від конкретної ситуації. Найважливішою характеристикою комунікативного підходу

є використання автентичних матеріалів, тобто таких, які реально використовуються носіями мови. Мовленнєва взаємодія дошкільників може відбуватися за співучастю вчителя в найрізноманітніших формах: парах, тріадах, невеликих групах, з усією групою. Із самого початку учні оволодівають аудіюванням і говорінням на понадфразовому і текстовому рівнях за обмеженого використання рідної мови. Об'єктом оцінювання є не тільки правильність, а й швидкість усного мовлення.

У рамках навчання мовлення за комунікативною методикою широко використовуються опори різних видів: змістові та смислові; словесні й зображальні; мовні ігри.

Використання комунікативного методу на заняттях з англійської мови дає позитивні результати. ДДВ в ігровій формі залюбки повідомляють якийсь факт, описують щось, розповідають про щось, користуючись 2-4 реченнями. Але більшість вправ для навчання ІМ у ДНЗ носитиме некомунікативний та умовно-комунікативний характер, що не варто вважати недоліком комунікативного методу, адже доцільність використання того чи іншого методу визначається не лише рівнем навченості учнів, але й психофізіологічними особливостями дітей певного вікового періоду та умовами навчання.

Іншим не менш ефективним методом навчання ІМ ДДВ вважається *сугестивний метод (метод навіювання)*, створений у другій половині ХХ ст. у Софійському інституті сугестології (Болгарія), названий іменем його творця, психотерапевта за фахом, Г. Лозанова [4, с. 301-302; 5, с. 106-107]. Учений дійшов висновку, що безпосередня дія вчителя на тих, кого він навчає і хто в цей час перебуває у стані “псевдопасивності”, і, головним чином, саме його сугестивна, навіювальна дія сприяє усуненню психотравмувальних факторів (скутості, страху, побоювання можливих помилок, замкнутості, некомунікабельності, труднощів у подоланні стереотипів рідної мови та “мовного бар'єру” іноземної). Такий вплив, на думку Г. Лозанова, створює сприятливі передумови для організації іншомовного мовленнєвого спілкування.

Крім того, він допомагає розкрити резервні можливості дошкільників щодо запам'ятовування значного обсягу навчального матеріалу.

Головними положеннями сугестивного методу є:

- 1) створення сприятливих умов для оволодіння усним мовленням;
- 2) забезпечення особистісно-орієнтованого навчання;
- 3) створення емоційно-позитивних стосунків між вчителем та учнями;
- 4) навчання у двох планах свідомому та підсвідомому;
- 5) засвоєння та активізація матеріалу в атмосфері гри;
- 6) введення навчального матеріалу на основі полілогів;
- 7) приділення основної уваги усномовленнєвій комунікації.

Отже, цей метод забезпечує інтенсивне навчання ІМ ДДВ, у ході якого навчальні цілі досягаються за мінімальний термін за максимального обсягу необхідного навчального матеріалу; при цьому основна увага приділяється емоційній стороні процесу навчання, усно мовленнєвій комунікації, поповненню словника, засвоєння та активізація проходять у грі та з використанням мови та рухів, драматизації. Але поняття “навіювання” не є однозначним; не все, що декларується як інтенсивне, може характеризуватися позитивно: методика, яка діє на підсвідомість, повинна пройти наукову експертизу. До того ж, використання у навчальному процесі значних за обсягом текстів-полілогів ми вважаємо нераціональним на цьому етапі навчання ІМ, що є суттєвим недоліком цього методу.

Крім того, вчені виділяють й інші сучасні методи навчання ІМ: **драматико-педагогічний, “мовчазний” та “груповий” методи.** Але ані сценічна імпровізація з використання такого прийому, як живі картинки в застиглих, нерухомих позах в драматико-педагогічному методі, ані “мовчазна” роль учителя й одночасно велика мовленнєва активність і самостійність тих, хто навчається в мовчазному методі, ані принципи навчання, запозичені зі сфери відносин консультанта з клієнтом, в “груповому методі” не набули широкої популярності серед вчителів ІМ ДНЗ.

Отже, як бачимо, кожен з вищезазначених методів безсумнівно має свої позитивні сторони, але й певні недоліки. Ефективність оволодіння ДДВ іншомовним мовленням буде вищою за раціональної послідовності навчання ІМ з використанням цих методів, а також врахування їх недоліків і переваг саме для цього етапу навчання.

Література:

1. Базовий компонент дошкільної освіти // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://osvita.ua/legislation/doshkilnaosvita/30154/>Додаток
2. В'юнник В. О. Сучасні методи навчання дітей дошкільного віку іншомовного спілкування: від теорії до практики / В. О. В'юнник // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.psyh.kiev.ua>
3. Гунько С. В. Метод асоціативних символів – сучасний високоефективний метод вивчення іноземної мови на початковому етапі / С. В. Гунько // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://innovatelogic.com/naukoviy-visnuk-statta.html>
4. Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах : Підручник. Вид. 2-ге, випр. і перероб. / Кол. авторів під керівн. С. Ю. Ніколаєвої. – К. : Ленвіт, 2002. – 328 с. – С. 286–305.
5. Шкваріна Т. М. Методика навчання іноземної мови дошкільників : Навчальний посібник / Т. М. Шкваріна. – К. : Освіта України, 2007. – 300 с. – С. 100–107.
6. Шкваріна Т. М. Англійська мова для наймолодших [Текст] : програма, методичні рекомендації, розробки занять / Т. М. Шкваріна. – Х. : Видавнича група «Основа», 2005. – 176 с. – (Бібліотека журналу «Англійська мова та література» ; вип. 12 (24)).
7. Richards, Jack C., Rodgers, Theodore S. Approaches and Methods in Language Teaching (A description and analysis). – Cambridge : Cambridge University Press, 1998. – 168 p.

Miroshnyk I. V. ADVANTAGES AND DISADVANTAGES OF MODERN FOREIGN LANGUAGES TEACHING METHODS FOR PRESCHOOL CHILDREN

Annotation. *The article deals with the modern tendencies of preschool children's mastering a foreign language. The content and the basic principles of modern methods of teaching preschool children a foreign language (total physical response method, communication method, suggestive method), the peculiarities of using them in the preschool educational institutions, their advantages and disadvantages are revealed.*

Total physical response method activates preschool children's foreign speech, brings incredible satisfaction from learning, promotes developing preschoolers' memory and imagination, can be used in teaching different size, age and abilities groups of children, in learning various tense forms, parts of speech, in studying stories and fairy tales, does not require much preparation, time and many materials. The main disadvantage of this method is the prolonged use of orders as "a step" to start making the statements by the preschoolers.

Communication method focuses on the organization of the learning process close to real communication process. Children in the form of games readily report different facts describing something, saying something. But most training exercises in the kindergarten will be not communicative or conditionally communicative.

Suggestive method provides intensive training of preschoolers, during which learning objectives are achieved within the minimum term and the maximum amount of the required training materials; the attention focuses on the emotional side of learning and oral speech communication. But not everything which is declared as intense can be characterized positively. Moreover, the use of large amounts of polylogues is irrational at this stage.

It is established that all the methods are directly dependent on the social order of society, which affects the purpose and content of foreign language teaching.

Keywords: *modern teaching methods, preschool children, total physical response method, communication method, suggestive method.*